

Thiếu tướng, GS.TS. NGUYỄN HỒNG QUÂN

VIỆT NAM

TRƯỚC CẠNH TRANH

CHIẾN LƯỢC

GIỮA HAI NƯỚC LỚN

(Sách chuyên khảo)

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA SỰ THẬT

VIỆT NAM
TRƯỚC CẠNH TRANH
CHIẾN LƯỢC
GIỮA HAI NƯỚC LỚN

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA SỰ THẬT

Số 6/86 Duy Tân, Cầu Giấy, Hà Nội, DT: 080.49221, Fax: 080.49222

Email: suthat@nxbctqg.vn, Website: www.nxbctqg.org.vn

Sách điện tử: www.stbook.vn, www.thuvienoso.vn, sachquocgia.vn

Chịu trách nhiệm xuất bản
GIÁM ĐỐC - TỔNG BIÊN TẬP
PGS.TS. VŨ TRỌNG LÂM

Chịu trách nhiệm nội dung
PHÓ GIÁM ĐỐC - PHÓ TỔNG BIÊN TẬP
TS. VŨ VĂN BÉ

Chịu trách nhiệm tổ chức xuất bản điện tử
PHÓ GIÁM ĐỐC
ThS. NGUYỄN THÁI BÌNH

Biên tập nội dung: **VĂN THỊ THANH HƯƠNG**
TRẦN QUỐC THẮNG
TRẦN KHÁNH LY

Trình bày bìa: **ĐẶNG THỊ THU CHỈNH**

Chế bản vi tính: **NGUYỄN THỊ HẰNG**

Sửa bản in: **NGUYỄN THỊ YẾN**

Đọc sách mẫu: **TRẦN KHÁNH LY**

Số đăng ký kế hoạch xuất bản: 48-2023/CXBIPH/32-152/CTQG
Quyết định xuất bản số: 2093-QĐ/NXBCTQG, ngày 09/01/2023
Mã số ISBN: 978-604-57-8415-0

Thiếu tướng, GS.TS. NGUYỄN HỒNG QUÂN

VIỆT NAM
TRƯỚC CẠNH TRANH
CHIẾN LƯỢC
GIỮA HAI NƯỚC LỚN

(Sách chuyên khảo)

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA SỰ THẬT

**Biên mục trên xuất bản phẩm
của Thư viện Quốc gia Việt Nam**

Nguyễn Hồng Quân

Việt Nam trước cạnh tranh chiến lược giữa hai nước lớn : Sách chuyên khảo / Nguyễn Hồng Quân. - H. : Chính trị Quốc gia, 2022. - 432 tr. ; 21 cm

ISBN 978-604-57-7577-6

1. Quốc phòng 2. Chiến lược 3. Chính sách 4. Trung Quốc 5. Mỹ
6. Việt Nam 7. Sách chuyên khảo
355.0330597 - dc23

CTM0543p-CIP

LỜI NHÀ XUẤT BẢN

Sau khi nước Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa ra đời, Mỹ luôn duy trì quan hệ liên minh và đối tác ở các mức độ khác nhau với các quốc gia Đông Á, tạo thành một "con đê" ngăn chặn ảnh hưởng của Trung Quốc. Đặc biệt cùng với quá trình Trung Quốc ngày càng vươn lên trở thành cường quốc kinh tế, quân sự, có vai trò ở khu vực, quốc tế, từ đầu thế kỷ XXI tới nay, quan hệ Mỹ - Trung Quốc trở nên nổi trội so với các mối quan hệ khác. Hai nước chuyển mạnh từ hợp tác sang cạnh tranh trên các lĩnh vực chủ yếu, trên hầu khắp khu vực, nhưng vẫn giữ được hòa bình ở khu vực. Cạnh tranh Trung - Mỹ trở thành một trục chính chi phối bàn cờ chính trị quốc tế. Khát vọng "chấn hưng dân tộc Trung Hoa" như một chủ thuyết của Chủ tịch Trung Quốc Tập Cận Bình mâu thuẫn với chủ thuyết "đưa nước Mỹ vĩ đại trở lại" của Tổng thống Donald Trump và chủ thuyết "Nước Mỹ đã trở lại, sẵn sàng dẫn dắt trật tự thế giới" của Tổng thống Joe Biden. Mối bang giao Mỹ - Trung Quốc ngày càng thể hiện rõ sự không khoan nhượng giữa hai quốc gia. Chiến lược an ninh quốc gia Mỹ năm 2017 xác định Trung Quốc là "đối thủ cạnh tranh chiến lược", là "thách thức lâu dài, nghiêm trọng nhất" đối với an ninh và lợi ích sống còn của Mỹ trên phạm vi toàn cầu, nhất là tại khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương.

Nhằm đáp ứng nhu cầu của bạn đọc trong việc nghiên cứu, tìm hiểu các vấn đề về hợp tác, cạnh tranh, xung đột

giữa các cường quốc trên thế giới, Nhà xuất bản Chính trị quốc gia Sự thật xuất bản cuốn sách ***Việt Nam trước cạnh tranh chiến lược giữa hai nước lớn*** do Thiếu tướng, Giáo sư, Tiến sĩ Nguyễn Hồng Quân biên soạn. Cuốn sách là một công trình nghiên cứu chuyên sâu, làm rõ sự cạnh tranh chiến lược giữa hai cường quốc Trung Quốc và Mỹ trên Biển Đông và một số nét chấm phá về cạnh tranh giữa hai nước lớn tại Tiểu vùng sông Mekong, đồng thời gợi mở một số hàm ý chính sách đối với Việt Nam trong bối cảnh quốc tế và khu vực có nhiều chuyển động nhanh chóng, phức tạp, thậm chí khó lường.

Mặc dù tác giả đã rất cố gắng, nhưng cuốn sách khó tránh khỏi hạn chế, thiếu sót. Rất mong nhận được sự góp ý của bạn đọc để cuốn sách hoàn thiện hơn trong lần xuất bản sau.

Xin trân trọng giới thiệu cuốn sách cùng bạn đọc.

Tháng 5 năm 2022

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA SỰ THẬT

LỜI NÓI ĐẦU

Cạnh tranh chiến lược giữa các nước lớn là vấn đề quan trọng hàng đầu của thế giới đương đại. Với tiềm lực kinh tế, chính trị và quân sự lớn mạnh, Trung Quốc và Mỹ đang giữ vai trò chủ đạo trong cạnh tranh chiến lược trên bàn cờ quốc tế, đặc biệt là trong khu vực châu Á - Thái Bình Dương.

Ngay từ khi nước Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa mới ra đời, Mỹ đã quan tâm thúc đẩy quan hệ với Trung Quốc. Qua nhiều thăng trầm, nhất là từ sau năm 1972, quan hệ Mỹ - Trung đã phát triển, đến nay trở thành mối quan hệ quan trọng nhất tại khu vực cũng như thế giới trong thế kỷ XXI. Trung Quốc cải cách, mở cửa, vừa hợp tác và cạnh tranh gay gắt với Mỹ, đây là cuộc cạnh tranh kéo dài mà không có người chiến thắng, nhưng hai nước không để cạnh tranh bùng phát thành chiến tranh trực tiếp giữa hai nước lớn với nhau, như đã từng xảy ra chiến tranh "qua tay người khác" trong những thập niên giữa thế kỷ XX.

Ngày 20/01/2017, ông Donald Trump nhậm chức Tổng thống thứ 45 của nước Mỹ. Ít tháng sau, nhân dịp

dự Diễn đàn Hợp tác kinh tế châu Á - Thái Bình Dương (APEC) tại Đà Nẵng (Việt Nam) (ngày 10/11/2017). Tổng thống Mỹ phát biểu: "Mỹ tự hào là thành viên của cộng đồng kinh tế dưới mái nhà chung Thái Bình Dương", sử dụng nhiều lần thuật ngữ "Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương". Cho đến ngày 01/6/2019, "Báo cáo Chiến lược Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương của Mỹ" chính thức được công bố, trở thành đề tài nóng của thế giới, đặc biệt là ở khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương. Kế hoạch chi tiết về chiến lược này được công bố tại Đối thoại Shangri - La (Singapore) lần thứ 18, đồng thời được Quyền Bộ trưởng Quốc phòng Mỹ Patrick Shanahan giới thiệu và giải thích có trọng điểm, trở thành đề tài nóng hơn bao giờ hết.

Báo cáo cũng như bài phát biểu của ông Patrick Shanahan cho thấy Mỹ muốn mở rộng đầu tư sang Thái Bình Dương cũng như phạm vi an ninh sang Ấn Độ Dương, đồng thời động viên các đồng minh và đối tác tự tăng cường phòng thủ nhằm đảm bảo an ninh, sự ổn định, tự do và cởi mở của khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương, bảo vệ trật tự chính trị, kinh tế và an ninh mà Mỹ đóng vai trò chủ đạo, đảm bảo cho Mỹ có thể tập hợp được nhiều nước lớn, đồng dân có vị trí chiến lược quan trọng và năng động, đóng góp cho vai trò lãnh đạo của Mỹ đối với thế giới.

"Báo cáo Chiến lược Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương" chỉ trích Trung Quốc nhanh chóng trở dậy trở thành

quốc gia sửa đổi trật tự đã thiết lập, phản ánh quan ngại của Mỹ về việc quyền lãnh đạo thế giới rơi vào tay nước khác, nhưng báo cáo vẫn nhấn mạnh rằng mối quan hệ Mỹ - Trung là quan hệ vừa hợp tác, vừa cạnh tranh. Kể từ khi Tổng thống Donald Trump lên cầm quyền, nước Mỹ đã phát động chiến dịch cạnh tranh chiến lược toàn diện với Trung Quốc trên nhiều chiến tuyến, coi Trung Quốc là "đối thủ cạnh tranh chiến lược" số 1 và thực thi những chính sách cứng rắn đối với nước này. Mỹ lần lượt phát động chiến tranh thương mại, chiến tranh công nghệ, chiến tranh dư luận, kiểm chế Trung Quốc ở Biển Đông, đưa mối quan hệ giữa hai nước chuyển sang giai đoạn mới - cạnh tranh chiến lược toàn diện, đối đầu khốc liệt hơn.

Tháng 01/2021, ông Joe Biden chính thức trở thành Tổng thống thứ 46 của Mỹ. Khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương vẫn là một trong những ưu tiên hàng đầu khi Mỹ triển khai chiến lược về chính sách đối ngoại của mình. Ông Joe Biden dự kiến sẽ tiếp tục lập trường cứng rắn trong các vấn đề liên quan đến Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa, chống lại những động thái gây hấn của Trung Quốc làm suy yếu khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương.

Từ góc độ lợi ích quốc gia - dân tộc của Việt Nam, cuốn sách *Việt Nam trước cạnh tranh chiến lược giữa hai nước lớn* phân tích, làm rõ cạnh tranh giữa hai nước Trung Quốc và Mỹ. Trong cuộc cạnh tranh này, Việt Nam

không tránh khỏi bị tác động, có những thời cơ, thuận lợi, nhưng cũng phải hứng chịu những phức tạp, khó khăn. Việt Nam cần tranh thủ cơ hội, thuận lợi, ủng hộ và dựa vào luật pháp quốc tế, khắc phục khó khăn để có thể duy trì hòa bình và phát triển song hành với cuộc cạnh tranh này. Trong bối cảnh tình hình thế giới, khu vực diễn biến phức tạp, cùng các cơ hội và thách thức đan xen do cạnh tranh chiến lược giữa các nước lớn đưa lại, Việt Nam tiếp tục đẩy mạnh hội nhập quốc tế sâu rộng hơn. Việc hiểu biết đầy đủ hơn chiến lược của các nước lớn và những hàm ý chính sách đối với nước ta giữ vai trò quan trọng trong thực hiện nhiệm vụ hội nhập quốc tế của đất nước.

Tác giả cảm kích sâu sắc trước những lời khuyên, những đóng góp quý báu của các chuyên gia, bạn bè, đồng nghiệp.

Như Stephen King đã nói: "Viết lách là con người, biên tập là thần thánh", vì thế tác giả xin chân thành cảm ơn những góp ý chân thành cùng nỗ lực biên tập của Nhà xuất bản.

Cuốn sách này chắc chắn không tránh khỏi thiếu sót. Tác giả rất mong tiếp tục nhận được góp ý của bạn đọc để cuốn sách hoàn thiện hơn trong lần tái bản sau.

Thiếu tướng, GS.TS. NGUYỄN HỒNG QUÂN

Chương I

TRUNG QUỐC ĐIỀU CHỈNH CHIẾN LƯỢC VÀ PHƯƠNG THỨC PHÁT TRIỂN ĐỂ THỰC HIỆN “GIÁC MỘNG TRUNG HOA”

Ban lãnh đạo thế hệ thứ 5 của Trung Quốc lên cầm quyền trong bối cảnh đất nước đã trải qua 35 năm cải cách, mở cửa, đạt được nhiều thành tựu to lớn, nhưng về tổng thể đứng trước rất nhiều nguy cơ và thách thức.

Đại hội Đảng Cộng sản Trung Quốc lần thứ XVIII được đánh giá là thành công, chuyển giao quyền lực nhanh gọn, tạo thuận lợi cho các nhà lãnh đạo mới thực hiện hàng loạt biện pháp hiệu quả nhằm thúc đẩy các mục tiêu đã đề ra. Tổng Bí thư Tập Cận Bình đã nhanh chóng thích ứng và kiểm soát chặt chẽ các vấn đề chính trị thông qua các quyết định trong lĩnh vực ngoại giao cũng như các biện pháp nhằm thanh lọc bộ máy cầm quyền. Tổng Bí thư Tập Cận Bình cũng thể hiện quyết tâm củng cố quyền lực của đảng cầm quyền trong bối cảnh Trung Quốc phải đối mặt với nhiều thách thức quốc tế, khu vực, trong nước và nội bộ Đảng, nhất là khi công cuộc cải cách mở cửa đất nước bước vào giai đoạn củng cố và cải cách sâu rộng.

Cơ sở và phương thức cầm quyền của Đảng Cộng sản Trung Quốc có sự thay đổi rất nhiều. Trong nội bộ, tồn tại

bảy trào lưu tư tưởng khác nhau¹. Giai cấp công nhân và nông dân Trung Quốc thay đổi nhanh chóng.

Dưới thời Tổng Bí thư, Chủ tịch nước Hồ Cẩm Đào, nội bộ Đảng Cộng sản Trung Quốc đã bộc lộ nhiều vấn đề rất phức tạp. Trong số 9 Ủy viên Thường vụ Bộ Chính trị, ông Tập Cận Bình cho rằng các vị trí số 1, 2 và 9 đều “bị hỏng”, không thể chấp nhận được. Nếu không thẳng tay dẹp bỏ tập đoàn Chu Vĩnh Khang, không chỉ cá nhân Tổng Bí thư Tập Cận Bình, mà cả tương lai của Đảng Cộng sản Trung Quốc cũng bị ảnh hưởng nghiêm trọng. Thách thức lớn nhất đối với Đảng Cộng sản Trung Quốc và với Tổng Bí thư Tập Cận Bình là “bảy cảm quyền 74 năm”².

Kinh tế Trung Quốc mấy năm qua bắt đầu lấy lại đà tăng trưởng. Tuy nhiên, sự tăng trưởng đó dựa trên mô hình phụ thuộc đầu tư, tạo ra nhiều bất ổn³. Nhưng dư liệu kinh tế tích cực trong thời gian này chủ yếu được thúc đẩy bởi chi tiêu chính phủ, các khoản vay ngân hàng và

1. Bảy trào lưu tư tưởng này bao gồm: (i) Chủ nghĩa tự do mới; (ii) Chủ nghĩa xã hội dân chủ; (iii) Chủ nghĩa xã hội phải tả; (iv) Chủ nghĩa xã hội phục cổ; (v) Chủ nghĩa chiết trung; (vi) Chủ nghĩa Mác truyền thống; (vii) Chủ nghĩa Mác sáng tạo, trong đó, Tập Cận Bình thuộc trường phái Chủ nghĩa Mác sáng tạo.

2. Ngụ ý Đảng Cộng sản Liên Xô chỉ cấm quyền được 74 năm (từ 1917 đến 1991) rồi sụp đổ; lúc này Đảng Cộng sản Trung Quốc đang tiến dần tới “bảy cảm quyền 74 năm”.

3. Bộ Tài chính: *Chuyển đổi mô hình phát triển kinh tế của Trung Quốc: Bài học kinh nghiệm cho Việt Nam*, 05/7/2016, Cổng thông tin điện tử Bộ Tài chính.

xuất khẩu. Việc triển khai mô hình tăng trưởng bền vững vẫn gặp nhiều khó khăn, ảnh hưởng trực tiếp đến mục tiêu xây dựng Trung Quốc thành một xã hội thịnh vượng. Nền kinh tế suy thoái, mức độ phát triển và đời sống nhân dân giữa khu vực phía Đông ven biển và phía Tây giáp vùng núi cao còn khác biệt lớn, khoảng cách giàu nghèo trong xã hội có xu hướng tăng, cùng với đó là gia tăng tệ nạn tham nhũng, bất đồng, xung đột xã hội, đưa đất nước đông dân nhất và nền kinh tế lớn thứ hai thế giới đến tình trạng “tiến thoái lưỡng nan”.

Hệ lụy tăng trưởng tín dụng nóng trước đây, nợ địa phương cao và xuất khẩu yếu đe dọa nền kinh tế Trung Quốc. Tỷ lệ nợ trên GDP của Trung Quốc đã lên tới 207% khi tăng trưởng tín dụng tiếp tục vượt tăng trưởng kinh tế, khiến các nhà đầu tư thêm lo ngại về tình trạng nợ xấu trong ngân hàng¹.

Sau hàng thập kỷ thực hiện chiến lược “đò đá qua sông”, cải cách mô của của Trung Quốc đi vào “vùng nước sâu và đến giai đoạn “công kiên”. Ban lãnh đạo Trung Quốc phải xử lý những vấn đề rất khó khăn, cần phải có những bước đi cải cách mạnh mẽ và toàn diện. Trung Quốc đang đứng trước nguy cơ của “bảy thu nhập trung bình”

1. Chỉ tính riêng 6 tháng đầu năm 2013, tại 5 ngân hàng lớn nhất Trung Quốc đã có thêm 22,4 tỷ nhân dân tệ nợ xấu, nâng tổng nợ xấu lên 350 tỷ nhân dân tệ, tương đương 1% các khoản vay. Theo số liệu của Ngân hàng Goldman Sachs, trong 4 năm Trung Quốc đã phát sinh thêm khoảng 3.000 tỷ USD nợ xấu. Nợ công của các địa phương ước tính từ 11.000 đến 13.000 tỷ nhân dân tệ, chưa kể các loại nợ khác.

và 5 loại mâu thuẫn chủ yếu: (i) Mâu thuẫn giữa nền kinh tế đa sở hữu với chế độ chính trị nhất nguyên; (ii) Mâu thuẫn giữa kinh tế tăng trưởng cao và xã hội ngày càng mất công bằng nghiêm trọng; (iii) Mâu thuẫn giữa xã hội đa dạng và chính trị nhất nguyên; (iv) Mâu thuẫn giữa kinh tế tăng trưởng nhanh và môi trường ngày càng xuống cấp; (v) Mâu thuẫn giữa đối nội và đối ngoại.

Về quốc phòng, an ninh, Trung Quốc tiếp tục phải giải quyết tình trạng chia rẽ và ly khai, nhất là phong trào của người Duy Ngô Nhĩ ở Tân Cương và phong trào Hồi giáo Đông Thổ, phong trào ly khai Đạt-lai Lạt-ma ở Tây Tạng. Ở Tân Cương, xung đột giữa người Hán với nhóm sắc tộc đông nhất là người Duy Ngô Nhĩ chiếm 42,88% ở Tân Cương đã kéo dài hàng trăm năm¹. Lực lượng ly khai đã bí mật xây dựng các căn cứ huấn luyện và chế tạo vũ khí. Dân tộc Tạng có gần 6 triệu người, trong đó có 2,6 triệu dân sống trong khu tự trị Tây Tạng, số còn lại sống rải rác ở 10 châu tự trị và 2 huyện tự trị của bốn tỉnh Thanh Hải, Cam Túc, Tứ Xuyên và Vân Nam. Vào năm 1959, sau thất bại của cuộc nổi dậy của người Tây Tạng, Đạt-lai Lạt-ma cùng khoảng 80.000 người Tây Tạng đã chạy sang Ấn Độ.

1. Năm 1949, người Hán chỉ chiếm 6% dân số Tân Cương, trong khi người Duy Ngô Nhĩ là 75%. Giờ đây, tỷ lệ này là 40% người Hán và 45% người Duy Ngô Nhĩ, mặc dù điều này không đồng đều về mặt địa lý. Người Hán chiếm đa số ở phần phía Đông và phía Bắc, trong khi người Duy Ngô Nhĩ chiếm đa số (70% đến hơn 95%) ở phía Nam và phía Tây. Người Hán cũng áp đảo ở thành thị. <https://www.marxist.com/ngu-i-duy-ngo-nhi-tan-cuong-ap-b-c-dan-t-c-va-thoi-d-o-d-c-gi-c-a-ch-nghia-d-qu-c.htm>.

Mặc dù sống lưu vong trên đất Ấn Độ song Đạt-lai Lạt-ma vẫn chỉ đạo các hoạt động của người Tạng ở Tây Tạng. Những vụ bạo động, biểu tình đòi được trao quyền tự trị của người Tạng làm cho tình hình an ninh ở Tây Tạng luôn căng thẳng. Bên cạnh các thủ đoạn lợi dụng kích động nhằm gây rối của các thế lực bên ngoài, trong thực tế, Trung Quốc cũng mắc một số sai lầm trong chính sách dân tộc tại Tân Cương và Tây Tạng, như chưa chú trọng đúng mức đến việc nâng cao đời sống kinh tế và văn hóa xã hội;... Trung Quốc công khai công bố trên các phương tiện thông tin đại chúng và các diễn đàn quốc tế và gọi các phần tử cực đoan người Duy Ngô Nhĩ là lực lượng khủng bố; ra Sách trắng và phát hành tài liệu về tội chống chính quyền của họ; công bố Luật Chống ly khai; trong Đối thoại kinh tế chiến lược Trung Quốc - Mỹ tháng 7/2009, Ủy viên Quốc vụ viện Trung Quốc Đới Bình Quốc phát biểu, coi Tân Cương và Tây Tạng là "lợi ích cốt lõi" như Đài Loan. Quá trình ứng xử của Chính phủ đối với các vấn đề trên khiến tình hình thêm bất ổn.

Chủ nghĩa khủng bố cũng là mối đe dọa an ninh đối với Trung Quốc, đặc biệt là hoạt động chống đối vũ trang của một số dân tộc thiểu số thông qua các phong trào ly khai sắc tộc, Hồi giáo chính thống và mạng lưới khủng bố Al-Qaeda ở các tỉnh Tây Bắc Trung Quốc, đặc biệt là ở Khu tự trị Duy Ngô Nhĩ, Tân Cương. Trong thời gian qua, những người nổi dậy đòi độc lập cho Tân Cương đã liên tục tổ chức các cuộc tiến công nhằm gây mất ổn định trật tự trị an ở khu vực. Số vụ tiến công khủng bố ở Trung Quốc gia tăng, năm 2020 đưa Trung Quốc lên vị trí

thứ 53 trong bảng xếp hạng về nguy cơ bị tiến công khủng bố¹.

Đại hội Đảng Cộng sản Trung Quốc lần thứ XVIII xác định mục tiêu chiến lược đến năm 2050 sẽ trở thành cường quốc kinh tế và quân sự thế giới, thông qua việc từng bước mở rộng ảnh hưởng trong khu vực, tiến tới trở thành một cường quốc trên thế giới. Trung Quốc không chỉ cần phát triển kinh tế mà còn cần xây dựng lực lượng quân sự hùng mạnh, thực hiện chương trình hiện đại hóa quân đội nhằm trở thành cường quốc quân sự vào năm 2049, khi nước Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa tròn 100 tuổi.

Nhờ đạt được tốc độ tăng trưởng kinh tế nhanh, Trung Quốc đã tăng cường đầu tư cho quốc phòng, tập trung nâng cao khả năng củng cố tuyên bố chủ quyền phi lý của mình ở Biển Đông. Tiềm lực quốc phòng, quân sự của Trung Quốc cũng không ngừng được tăng cường, hiện thực hóa "chiến lược hải quân biển xanh", đưa Trung Quốc trở thành cường quốc biển vào năm 2049; đồng thời đẩy mạnh phát triển ngành công nghiệp vũ trụ và công nghệ thông tin đủ khả năng cạnh tranh với Mỹ và Nga. Việc Trung Quốc tăng cường hiện đại hóa quân đội buộc các nước khác phải tăng ngân sách quốc phòng, gây ra cuộc chạy đua mua sắm vũ khí trang bị trong khu vực. Bên cạnh đó, các hoạt động của

1. Theo Báo cáo "Global Terrorism Index 2020" của Viện Kinh tế và Hòa bình (Institute for Economics & Peace), chỉ số xếp hạng bị nguy cơ khủng bố của Trung Quốc là 3,587, xếp thứ 53/135 nước được khảo sát, xem <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2020/11/GTI-2020-web-1.pdf>.

Trung Quốc trên biển Hoa Đông và Biển Đông đã gây lo ngại đối với một số nước trong khu vực, nhất là việc công bố Vùng nhận dạng phòng không (ADIZ) trên biển Hoa Đông cuối năm 2013. Việc Trung Quốc gia tăng tần suất và quy mô các cuộc diễn tập quân sự trên Biển Đông, gần đây nhất là cuộc diễn tập quân sự với sự tham gia của tàu sân bay Liêu Ninh là nguyên nhân dẫn đến nhiều cuộc diễn tập của các nước khác trong khu vực, làm cho tình hình Biển Đông diễn biến ngày càng phức tạp.

Sau Đại hội Đảng Cộng sản Trung Quốc lần thứ XVIII, Trung Quốc đã triển khai thực hiện chính sách ngoại giao toàn diện; tích cực cải thiện quan hệ với các nước lớn, nhất là với Mỹ, Nga, Liên minh châu Âu (EU) và Ấn Độ; tăng cường quan hệ với các nước láng giềng, nhất là các nước Đông Nam Á; đẩy mạnh ngoại giao kinh tế, văn hóa nhằm cải thiện hình ảnh của Trung Quốc và nâng cao vị thế của Trung Quốc tại các diễn đàn quốc tế và khu vực. Trung Quốc tích cực sử dụng con bài kinh tế để lôi kéo và can thiệp vào công việc nội bộ của một số tổ chức khu vực và quốc tế phục vụ cho lợi ích chiến lược của mình, đồng thời xâm nhập vào các khu vực giàu tài nguyên thiên nhiên, có nguồn cung cấp nguyên liệu, nhiên liệu lớn và là thị trường tiềm năng tiêu thụ hàng hóa của Trung Quốc.

Những động thái ngoại giao thực tế gần đây cho thấy Trung Quốc đã chủ động và tích cực hơn so với thời kỳ thực hiện chính sách "giấu mình chờ thời". Thậm chí, chính sách đối ngoại sâu rộng và táo bạo của Trung Quốc đã tự tin hơn, mạnh bạo hơn.

Các giá trị đạo đức trong xã hội Trung Quốc bị suy thoái nghiêm trọng, mất lòng tin trở nên phổ biến. Tệ tham nhũng đã trở nên hết sức nguy cấp có liên quan trực tiếp tới sự tồn vong của chế độ. Nhiều địa phương đã hình thành các liên minh ma quỷ (giữa quan chức, gian thương và xã hội đen)¹, hình thành các "tập đoàn gia tộc" chi phối toàn bộ đời sống, chính trị, xã hội của địa phương.

Trung Quốc trải qua 5.000 năm lịch sử huy hoàng, nhiều năm đứng đầu thế giới với nhiều thành tựu rực rỡ. Thế nhưng, thời kỳ đó đã phải tạm khép lại khi đất nước Trung Quốc bị các thế lực thực dân đế quốc phương Tây xâm chiếm,

1. Năm 2003, công ty Hồng Đạt của Lưu Hán (trùm xã hội đen ở Trùng Khánh, đã bị kết án tử hình trong vụ Bạc Hy Lai, Chu Vĩnh Khang) chỉ phải bỏ ra 153 triệu nhân dân tệ để mua được 51% cổ phần của Công ty kim loại màu Lan Bình. Sau đó, Hồng Đạt chiếm quyền kiểm soát việc khai thác mỏ Lan Bình (mỏ thiếc lớn nhất châu Á, ước tính trị giá khoảng 500 tỷ nhân dân tệ) và đẩy Tập đoàn luyện kim Vân Nam (doanh nghiệp nhà nước) xuống làm cổ đông thứ 2, chỉ còn nắm 20,4% cổ phiếu. Vụ việc này do Bạch Ân Bồi, nguyên Bí thư Vân Nam, chỉ đạo và phê chuẩn. Hiện nay Bạch Ân Bồi đã bị bắt. Một ví dụ khác là Vương Xuân Thành, Chủ tịch tập đoàn Xuân Thành có trụ sở ở Liêu Ninh, nguyên đại biểu Nhân Đại toàn quốc Trung Quốc năm 2008, đã "mua" được một mỏ than (trị giá hàng tỷ USD) ở Tân Cương vào năm 2004 với giá chỉ 980.000 nhân dân tệ. Được biết, Vương Xuân Thành có quan hệ thân thiết với Từ Tài Hậu và lãnh đạo Tân Cương. Tháng 4/2014, Vương đã bị khởi tố, điều tra. Việc các nguồn tài nguyên ở Trung Quốc bị tư bản đầu tư thông qua các liên minh ma quỷ diễn ra khá phổ biến ở Trung Quốc hiện nay.

trở thành miếng bánh ngon cho các nước đế quốc xâu xé nhau. Người Trung Quốc coi những năm tháng đó là những năm tháng đất nước bị "sì nhục". Từ khi Nhà nước Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa ra đời năm 1949, trải qua nhiều biến cố, năm 1978, ông Đặng Tiểu Bình phát động công cuộc hiện đại hóa đất nước đưa Trung Quốc từng bước phát triển mạnh mẽ. Đến lúc này, khi Trung Quốc đã tích lũy được tiềm lực lớn về kinh tế, quân sự, cộng thêm nền văn hóa lâu đời và một xã hội đã có kết cấu tương đối ổn định thì rất nhiều người Trung Quốc đã mơ chung một giấc mơ: Đưa dân tộc Trung Hoa trở lại thời kỳ huy hoàng mà ông cha họ đã từng có trước đây.

Từ sau Đại hội Đảng Cộng sản Trung Quốc lần thứ XVIII, ban lãnh đạo Đảng, đứng đầu là Tổng Bí thư Tập Cận Bình đã đưa "giấc mộng Trung Hoa" trở thành chiến lược, thổi vào trong đó quyết tâm chính trị lớn của cả giới lãnh đạo cũng như của dân tộc Trung Quốc. Tìm hiểu về "giấc mộng Trung Hoa" để hiểu rõ đường hướng chính trị của Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa dưới sự lãnh đạo của thế hệ thứ 5.

I. "GIẤC MỘNG TRUNG HOA"

Từ khi Tập Cận Bình lên nắm quyền, ông đã đưa ra "Giấc mộng Trung Hoa" làm mục tiêu phấn đấu cho đất nước Trung Quốc.

1. Phục hưng dân tộc Trung Hoa

Trong tháng đầu tiên trên cương vị Tổng Bí thư, ông Tập Cận Bình đã đề xuất "giấc mộng Trung Hoa" như là

tâm nhìn của ông về tương lai Trung Quốc. Mặc dù có thể hiểu đây là khẩu hiệu tuyên truyền, nhưng chúng rất quan trọng trong việc nhận thức tư tưởng và tổ chức hành động trong nền chính trị Trung Quốc, cho chúng ta biết những gì về cách thức hoạt động của chính trị Trung Quốc dưới sự lãnh đạo của ông.

Ngày 29/11/2012, Tổng Bí thư Tập Cận Bình đã tuyên bố với khán giả truyền hình rằng "giấc mộng Trung Hoa" là vì "sự phục hưng vĩ đại của dân tộc Trung Hoa". Trong những hoạt động tiếp theo, đặc biệt vào tháng 3/2013 trong bài phát biểu đầu tiên trên cương vị Chủ tịch nước, tại Đại hội Đại biểu nhân dân toàn quốc, ông Tập Cận Bình đã kết luận rằng để "thực hiện giấc mộng Trung Hoa về sự phục hưng vĩ đại của dân tộc Trung Quốc, chúng ta phải đạt được một đất nước giàu mạnh, sự phục hưng của quốc gia và hạnh phúc của nhân dân". Trung Quốc đã tiến hành chiến dịch tuyên truyền rầm rộ, mùa hè năm 2013 các hiệu sách hàng đầu ở Bắc Kinh được thiết kế để cung cấp "năng lượng tích cực" cho các đảng viên cùng nhau hợp tác xây dựng "giấc mộng Trung Hoa". Các chương trình giáo dục của Trung Quốc được tiến hành một cách nghiêm túc nhằm hun đúc khát vọng của giới tinh hoa Trung Quốc². Vào tháng 12/2013, Trung Quốc xuất bản

1. William A. Callahan: *China Dream-I*, The Asan Forum, December 8, 2014.

2. Frank N. Pieke: *The Good Communist: Elite Training and State Building in Today's China*, Cambridge University Press, 2009.

một cuốn sách chọn lọc các bài phát biểu của ông Tập Cận Bình, gọi "giấc mộng Trung Hoa" là "chủ nghĩa xã hội đặc sắc Trung Quốc". Sự đổi mới của ông Tập Cận Bình đối với khẩu hiệu thời ông Đặng Tiểu Bình là tuyên bố "giấc mộng Trung Hoa" sẽ được thực hiện theo các mục tiêu trong dự án "song bách" (hai trăm năm) của ông. "Trăm năm thứ nhất" sẽ là kỷ niệm một trăm năm ngày thành lập Đảng Cộng sản Trung Quốc vào năm 2021: khi đó Trung Quốc sẽ "hoàn thành việc xây dựng một xã hội khá giả toàn diện", tăng gấp đôi thu nhập GDP bình quân đầu người năm 2010 vào năm 2020; "Trăm năm thứ hai" là kỷ niệm một trăm năm ngày thành lập nước Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa vào năm 2049. Mục tiêu dài hạn là đưa Trung Quốc trở thành "một quốc gia xã hội chủ nghĩa hiện đại, thịnh vượng, mạnh mẽ, dân chủ, văn minh và hài hòa" vào giữa thế kỷ XXI. Các nhà lãnh đạo Trung Quốc tiến nhiệm kể từ Tôn Dật Tiên đều nói về sự phục hưng dân tộc Trung Hoa; Tập Cận Bình thì khác, ông nói "về khả năng đạt được nó trong cuộc đời của chúng ta"¹. "Giấc mộng Trung Hoa" của Tập Cận Bình không chỉ là một sự thay thế của Trung Quốc đối với phương Tây, mà còn là sự thay thế chủ nghĩa xã hội cho hiện đại hóa tư bản tự do. Cùng với các kế hoạch cho một thế giới xã hội chủ nghĩa trong tương lai, vinh quang và giá trị của nền văn minh Trung Quốc tập trung để cập. Tập Cận Bình ca ngợi lịch sử 5.000 năm "văn minh vượt trội" của Trung Quốc và yêu cầu cho người Trung Quốc "truyền lại truyền thống

1. William A. Callahan: *China Dream-I*, Sdd.

văn hóa ưu việt của chúng ta cho thế hệ sau", đây sẽ là đóng góp của Trung Quốc cho nền văn minh thế giới. "*Giấc mộng Trung Hoa*" của Tập Cận Bình không phải là một phần của quá trình chuyển đổi từ chủ nghĩa cộng sản sang chủ nghĩa dân tộc, mà là sự kết hợp giữa Trung Quốc truyền thống và hiện đại xã hội chủ nghĩa, đặc biệt là mô hình phát triển của Trung Quốc và nền văn minh Nho giáo.

Nhưng "giấc mộng Trung Hoa" thực sự là muốn đề cập quyền lực nhà nước mạnh mẽ hơn. Bộ Chính trị Trung ương Đảng Cộng sản Trung Quốc đưa nhà nước pháp quyền trở thành chủ đề của Hội nghị lần thứ 4 Ban Chấp hành Trung ương vào tháng 10/2014. Điều này là một ví dụ điển hình về những hàm ý của "giấc mộng Trung Hoa", đánh thức ký ức lịch sử sâu sắc của Trung Quốc 5.000 năm văn hiến rực rỡ, nhưng cũng hơn 100 năm bị các "thế lực đế quốc tư bản chủ nghĩa xâm lược và cướp Trung Quốc", làm nhục bằng các hiệp ước bất bình đẳng sau chiến tranh nha phiến đầu tiên với Anh năm 1840¹. "*Giấc mộng Trung Hoa*" không chỉ là một biểu hiện tích cực của khát vọng quốc gia, nó là sự hồi tưởng tiêu cực nuôi dưỡng một hình thức chống phương Tây và chống Nhật Bản của bản sắc Trung Quốc; nó thúc đẩy sự không tin tưởng vào hệ thống quốc tế, coi việc phương Tây kêu gọi Trung Quốc tham gia sâu hơn vào các thể chế đa phương là một "cái bẫy" nhằm ngăn chặn sự trỗi dậy của Trung Quốc. "*Giấc mộng Trung Hoa*" do đó được lồng vào một hình thức chủ

1. 丘时, 《中国梦回聚·庞博·郑能亮》, 秋史号. 2013年4月1日, 07.

nghĩa dân tộc hiếu chiến gây nghi ngờ sâu sắc đối với hệ thống quốc tế hiện tại¹.

Một số nhà nghiên cứu cho rằng, Tổng Bí thư Tập Cận Bình lấy tên "*Giấc mộng Trung Hoa*" từ một cuốn sách nổi tiếng của Đại tá Lưu Minh Phúc, nguyên là giảng viên Đại học Quốc phòng Bắc Kinh "*Giấc mộng Trung Hoa: Tư duy cường quốc và vị thế chiến lược của Trung Quốc trong thời kỳ hậu Mỹ*"². Cuốn sách đã dự báo chính sách đối ngoại của Tập Cận Bình, bổ sung việc phát triển kinh tế của Trung Quốc với tăng cường hiện đại hóa quân đội. Theo Đại tá Lưu Minh Phúc, để xây dựng một thế giới hài hòa, Trung Quốc phải tăng cường tinh thần cạnh tranh. Tinh thần cạnh tranh của Trung Quốc không chỉ là kinh tế, mà còn là quân sự, cản trở hóa tinh thần thượng võ của Trung Quốc. Lưu Minh Phúc còn cảnh báo: trở thành một siêu cường kinh tế như Nhật Bản là không đủ; với tư cách là một quốc gia thương mại, Trung Quốc có nguy cơ bị các cường quốc quân sự mạnh hơn ngấu nghiến như một "con cừu non"; do đó, để trở thành một quốc gia mạnh, một quốc gia giàu có cần phải chuyển đổi thành công kinh tế thành sức mạnh quân sự. Theo Lưu Minh Phúc, Trung Quốc phải lấy lại sức mạnh chính trị - quân sự từ tăng trưởng kinh tế, "chạy nước rút" đánh bại Mỹ và trở thành siêu cường tiếp theo của thế giới. Năm 2013, những ý tưởng chiến lược này

1. William A. Callahan: *China Dream-I, Sdd*.

2. 刘明富 (2010), 中国梦: 侯美国时代国际导师詹维定威, 北京: 中国有意出版公司.